

مأخذشناسی افسانه تحریف قرآن

□ محمد مولوی

□ دانشجوی دکتری علوم قرآن و حدیث

مقدمه

﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾ (حجر/۹)

دشمنان از دیر زمان، قرآن را هدف گرفته و به هر وسیله ممکن در هتک حریم مقدس آن کوشیده‌اند، از جمله وسایلی که در این زمینه به کار می‌رود، القای شبهه تحریف این کتاب عزیز است که دشمنان زیرک از بیرون و دوستان نابخرد از درون، دست به دست هم داده و در این راستا قدم برمی‌دارند.

تحریف، نوعی دگرگونی و انحراف در متن است که به شکل معنوی یا لفظی انجام می‌گیرد. تحریف معنوی، برداشت انحرافی و تفسیر سخن بر خلاف مقصود، گوینده است. این نوع از تحریف، هم ممکن و هم واقع شده است.

تحریف لفظی به معنای کم و زیاد کردن الفاظ قرآن است. به اتفاق همه مسلمانان، این نوع تحریف در قرآن تحقق نیافته و قرآن همواره محفوظ مانده و با تواتر قطعی، نسل به نسل قرائت شده و به دوران معاصر انتقال یافته است.

شواهد تاریخی فراوانی، از جمله حافظه شگفت‌انگیز عرب عصر نزول و علاقه آنان به حفظ قرآن و انس با فصاحت و بلاغت و آهنگ معجزه‌آسا و تقدس آن و توصیه‌های ویژه پیامبر اسلام به تلاوت و حفظ قرآن، بر صیانت قرآن دلالت دارد. علاوه بر شواهد تاریخی، دلایل عقلی و روایی گوناگونی، از جمله آیات تحدی، اوصاف قرآن و آیه ذکر، از عدم تحریف قرآن حکایت می‌کند. اما با وجود این، بعضی از دوستان ناآگاه یا دشمنان مغرض، در طول تاریخ اسلام همواره در صدد ضربه زدن به اسلام بویژه قرآن بوده و سخنان شبهه‌انگیز خود را به گونه‌های مختلفی بیان کرده‌اند. از طرف دیگر، دانشمندان و علمای اسلام بویژه تشیع همواره در صدد دفاع از ساحت قرآن برآمده و کتابهایی را در ردّ شبهات قائلان به تحریف نوشته‌اند، اما از آنجا که مسئله تحریف قرآن علاوه بر نگاشته‌های مستقل، می‌تواند در بستر علوم مختلف، مورد بررسی قرار گیرد، لذا این پژوهش سعی دارد به معرفی کتابهای تحریف‌ناپذیری قرآن، که یا به طور مستقل و یا در ضمن علوم مختلفی همچون «تفسیر قرآن»، «علوم قرآن» و... نگاشته شده، پردازد.

۱. کتب مستقل در اثبات تحریف‌ناپذیری قرآن

ابراهیم عوض، سورة النورین التي یزعم فریق من الشیعة أنها من القرآن الکریم، القاهرة، دار زهراء الشرق، بی تا، ۵۲ ص، وزیری، عربی.

ابن فضال، ابوالحسن علی بن الحسن، کتاب التنزیل من القرآن و التحریف. اسلامبولی، سامر، ظاهرة النصّ القرآنی تاریخ و معاصره، دمشق، الاوائل، ۲۰۰۲ م، ۱۶۰ ص، رقعی، عربی.

اعجاز حسین، محمد، ازالة خرافات شکوریه جواب تحریف قرآن، ۱۹۳۲ م، اردو. امروهوی، سید احمد حسین، شائبة الکذب و النقصان عن تنزیه الرحمان، کانپور، مطبع عزیززی، ۱۳۰۷ ق، اردو (نقوی، ۱۳۸۴: ۳۹۶).

امروهوی، سید زیرک حسین رضی، تفهیم القرآن، دهلی، مقبول پریس، ۱۹۱۱ م، ۶۰ ص، اردو (نقوی، ۱۳۸۴: ۲۰۸).

انصاری، قاضی فقیر علی عامل، خلفاء ثلاثه کا ایمان اور مسأله عدم تحریف

قرآن، لاهور، امامیہ کتب خانہ، ۱۶ ص، اردو (نقوی، ۱۳۸۴: ۲۹۰).

انواری، جعفر، انگارۃ تحریف قرآن، قسم، مرکز انتشارات مؤسسۃ آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمۃ اللہ علیہ، ۱۳۸۴ ش، ۲۰۸ ص، رقعی.

بروجردی، میرزا مہدی، برہان روشن (البرہان علی عدم تحریف القرآن)، تہران، بوذرجمہری، مصطفوی، ۱۳۷۴ ش، ۱۹۰ ص، رقعی.

بروجردی، مہدی، کتابات ورسالات حول اثبات عدم التحریف (صحتی، ۱۳۷۴: ۱۴۲).
بلتستانی، سید علی شرف الدین، مکتب تشیع و قرآن، کراچی، دار الثقافة الاسلامیہ، ۱۴۱۰ ق، اردو (نقوی، ۱۳۸۴: ۵۹۶).

پانی پتی، غلام حسنین، تقدیس القرآن عن شبہات اهل الطغیان، لاهور، رفاہ عام پریس، اردو.

پویا، میرزا مہدی، اصالت قرآن مجید (صحتی، ۱۳۷۴: ۱۴۲).

التقوی اللکھنوی، السید علی نقی بن السید ابی الحسن، تحریف القرآن، اردو.
تہرانی، آقابزرگ، النقد اللطیف فی نقی التحریف عن القرآن الشریف.

جعفریان، رسول، افسانۃ تحریف قرآن، ترجمۃ محمود شریفی، تہران، امیر کبیر، ۱۳۸۲ ش، ۱۳۸ ص.

جعفریان، رسول، اکتوبۃ التحریف بین السنۃ و الشیعہ، چاپ دوم، قم، المجمع العالمی لاهل البيت علیہم السلام، ۱۴۱۹ ق، ۱۴۷ ص، رقعی، عربی.

جوادی آملی، عبداللہ، نزاهت قرآن از تحریف، تحقیق علی نصیری، چاپ دوم، قم، اسراء، ۱۳۸۴ ق، ۲۱۴ ص، وزیری.

الحائری الاصفہانی الہمدانی، ملا عبدالرزاق، الفیصل فی تحریف الكتاب.

الحائری اللاہوری، سید علی بن ابی القاسم، موعظۃ تحریف القرآن.

الحائری الیزدی، عبدالکریم، رسالۃ مختصرۃ حول عدم تحریف القرآن.

حاجی کلباسی، الاشارات فی عدم تحریف الكتاب (صحتی، ۱۳۷۴: ۱۴۶).

الحرّ العاملی، محمد بن الحسن، تواتر القرآن، تصحیح سید محمدہادی گرامی،

تہران، دار الکتب الاسلامیہ، ۱۳۸۴ ش، ۱۲۸ ص، وزیری، عربی.

حسن زادہ آملی، آحسن، قرآن ہرگز تحریف نشدہ، ترجمۃ عبدالعلی محمدی

- شاهرودى، قم، قيام، ۱۳۷۱ ش، ۱۵۰ ص، رفقى.
- الحسينى الجلالى، السيد محمدرضا، دفاع عن القرآن الكريم، ۱۴۲۱ ق، ۲۱۰ ص، وزيرى، عربى.
- الحسينى الشهرستانى، هبة الدين محمدعلى، تنزيه التنزيل، ترجمة عليرضا تجسروانى، تبريز، كتاب فروشى صابرى، ۱۳۳۱ ق، ۲۰۷ ص، وزيرى.
- الحسينى المرعى النجفى، السيد شهاب الدين، القول القاصلى فى الرد على مدعى التحريف، تحقيق محمدرضا جديرى نژاد، قم، مكتبة آية الله العظمى المرعى، ۱۴۲۴ ق، ۷۲ ص، رفقى، عربى.
- الحسينى الميلى، السيد على، التحقيق فى نفس التحريف، چاپ دوم، قم، الشريف الرضى، ۱۴۱۷ ق، ۴۰۰ ص، وزيرى، عربى.
- الحلو، السيد محمدعلى، التحريف و المحرقون (رصد تاريخى للاسباب و الدوافع)، قم، مؤسسة السبطين العالميه، ۱۳۸۴، ۱۱۰ ص، رفقى، عربى.
- حيدرى، حبيب الله و رقيه لطفى، قرآن هرگز تحريف نشده است، قم، نشر روح، ۱۳۸۵ ش، ۸۸ ص، رفقى.
- الخوئى، ابويعقوب يوسف بن طاهر بن يوسف بن الحسن، تنزيه القرآن الشريف عن وصمة اللحن و التحريف.
- الرشتى، عبدالحسين، كشف الاشتباه، چاپ دوم، تهران، المطبعة العسكرية الامپراطوريه، ۱۳۶۸ ق، ۲۱۵ ص، وزيرى، عربى.
- الرشتى، عبدالحسين، نفعه طفيف نور من الله فى اخماد نار موسى جاراالله.
- الرضوى، السيد مرتضى، آراء علماء المسلمين فى التقيه و الصحابة و صيانة القرآن الكريم، چاپ دوم، بيروت، الارشاد، ۱۴۱۱ ق، ۲۶۲ ص، وزيرى، عربى.
- الرضوى، السيد مرتضى، المتقى من كتاب آراء علماء المسلمين فى التقيه و الصحابة و صيانة القرآن الكريم، بيروت، الارشاد، بى تا، ۱۳۷ ص، وزيرى، عربى.
- الرضوى، السيد مرتضى، عصمة القرآن من الزيادة و نقصان، قم، مؤسسة دار الهجره، ۱۳۸۰ ش، ۲۷۲ ص، وزيرى، عربى.
- الرضوى، سيد سعيد اختر، رسائل، قم، انصاريان، ۱۴۱۶ ق، ۹۶ ص، رفقى، عربى.

رضوی، سید سعید اختر، نظرة مستعجلة فی مسألة تحریف القرآن، مخطوط، اردو.
سعدی یاسین، البرهان علی سلامة القرآن من الزیادة و النقصان، چاپ چهارم،
بیروت، الکتب الاسلامیه، ۱۳۹۸ ق، ۱۲۰ ص، رقعی، عربی.

سلطان آبادی، محمد حسین، مبرم البرهان فی تحریف القرآن و فضائح اهل العدوان.
السلیمانی، محمد بن سلیمان، کشف الحجاب و الثجاب فی وجه تحریف الکتاب.
شریفی، محمود، اسطورة التحریف، دراسة فی مسألة التحریف عند الشیعة و
السنة، تحت نظر آیه الله محمد هادی معرفت، قم، ۱۳۷۴ ش.
الشهرستانی، السید محمد حسین، رسالة حفظ الکتاب الشریف عن شبهة القول
بالتحریف.

شهرستانی، هبة الدین، نزاهة المصحف الشریف عن النسخ و النقص و التحریف.
الصابی الکلبایگانی، لطف الله، القرآن مصون عن التحریف، قم، دار القرآن
الکریم، ۱۴۱۲ ق، ۱۰ ص، رقعی، عربی (صحتی: ۱۳۷۴: ۱۴۶).
الصابی الکلبایگانی، لطف الله، صوت الحق و دعوة الصدق، چاپ سوم، بیروت،
دار التعارف للمطبوعات، ۱۳۹۶ ق، ۹۳ ص، وزیری، عربی.
الصابی الکلبایگانی، لطف الله، مع الخطیب فی خطوطه العریضه، چاپ سوم،
تهران، مکتبة الصدر، ۱۳۸۹ ق، ۱۹۴ ص، رقعی، عربی.

الصیرفی الکوفی، ابوجعفر محمد بن الحسن، التحریف و التبديل.
طاهری الخرم آبادی، السید حسن، تحریف القرآن اسطورة ام واقع، تعریب
تحسین البدری، تهران، المجمع العالمی للتقرب بین المذاهب الاسلامیه، ۱۴۲۷ ق،
۱۶۴ ص، رقعی، عربی.

طاهری خرم آبادی، سید حسن، عدم تحریف قرآن، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۵ ش،
۱۷۶ ص، رقعی.

طباطبایی، سید محمد حسین، تاریخ قرآن (هفت گفتار منتخب از تفسیر المیزان
در اثبات اصالت قرآن و رد بر تحریف قرآن)، ترجمه سهیلا دین پرور، نشر فرهنگ
قرآن، ۱۳۶۱ ش، ۱۴ ص، رقعی.

عابدینی، فیض الله، تحریف قرآن (توهم یا حقیقت)، تهران، مرکز انتشارات

- توسعة علوم، ١٣٨١ ش، ٩٦ ص، رقي.
- العاملی، الانتصار (اهم مناظرات الشيعة في شبكات الانترنت)، بيروت، دار السيره، ١٤٢١ ق، وزيری، عربي.
- العاملی، السيد جعفر مرتضى، حقائق هامة حول القرآن الكريم، چاپ دوم، بيروت، دار الصفوة، ١٤١٣ ق، ٤٧٧ ص، وزيری، عربي.
- عاملی، سيد جعفر مرتضى، پژوهشی نو درباره قرآن كريم، ترجمه محمد سپهری، قم، شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی، ١٣٧٤ ش، ٣٦٤ ص، وزيری.
- عاملی، سيد جعفر مرتضى، حقائق مهم پیرامون قرآن كريم، ترجمه سيد حسن اسلامی، چاپ دوم، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ١٣٧٥ ش، ٣٣٢ ص، وزيری.
- عبانی خراسانی، محمد، جمع القرآن و تألیفه (صحتی، ١٣٧٤: ١٤٧).
- عسگری، السيد مرتضى، القرآن الكريم و روایات المدرستین، قم، کلیة اصول الدین، ١٣٧٨ ش، ٨٥٦ ص، وزيری، عربي.
- عسگری، سيد مرتضى، ادیان آسمانی و مسئله تحریف، ترجمه سيد حسن افتخارزاده سبزواری، تهران، روزبه، ١٣٥٦، ٦٢ ص، رقي.
- العلائی، صادق، اعلام الخلف بمن قال بتحريف القرآن من اعلام السلف، قم، مرکز آفاق، ١٤٢٥ ق، ٣ جلد، وزيری، عربي.
- العلوی، يحيى بن الحسين بن القاسم بن الحسن، الرد على من زعم ان القرآن قد ذهب بعضه (موسوي دارابی، ١٣٨١: ٢٨٠).
- فضل الله، السيد عبدالكريم، تهمة التحريف بين المسلمين الشيعة و السنه، بيروت، دار الهدى، ١٤٢٥ ق، ١٦٤ ص، رقي، عربي.
- القرشي، باقر شريف، سلامة القرآن الكريم من التحريف، ١٤١٨ ق، ٨٠ ص، جيبی، عربي.
- القزوينی، السيد علاء الدين امير محمد، شبهة القول بتحريف القرآن عند اهل السنه، چاپ دوم، بيروت، توزيع دار المحجة البيضاء، ١٤٢١ ق، ١٦٠ ص، وزيری، عربي.
- القزوينی، السيد علاء الدين امير محمد، القائلون بتحريف القرآن السنة ام الشيعة، سيدی، ١٤٢٥ ق، ٢٣٠ ص، وزيری، عربي.

القفاري، ناصر بن عبدالله بن علي، اصول مذهب الشيعة الامامية الاثني عشرية،
چاپ دوم، ۱۴۱۵ ق، عربي.

الكجوري، باقر، هداية المرتاب في تحريف الكتاب لمن اخطأ او اصاب.
كرپالويي، طالب حسين، مسألة تحريف القرآن، چاپ دوم، لاهور، جعفرية دار
التبليغ، بي تا، ۶۲۳ ص، رقي، اردو.

الكركي، عبدالعال، رسالة في نفى النقيصة بعد الاجماع على عدم الزيادة.
كوراني، علي، تدوين قرآن، ترجمة سيد محمود عظيمي، تهران، سروش و
مؤسسة فرهنگي طه، ۱۳۷۹ ش، ۲۰۶ ص، رقي.

الكوفي العلوي، ابوالقاسم علي بن محمد، التبديل و التحريف.
مؤسسة الامام علي عليه السلام، سلامة القرآن من التحريف (الحسن، ۱۴۲۱: ۱۱۶).
المجمع العالمي لاهل البيت عليهم السلام، صيانة القرآن الكريم من التحريف، لجنة
البحوث و الدراسات، قم، ۱۴۲۲ ق، ۹۵ ص، رقي، عربي.

المجمع العالمي لاهل البيت عليهم السلام، اسطورة تحريف القرآن، لجنة البحوث و اجوبة
الشبهات، قم، ۱۴۲۲ ق، ۱۲۰ ص، رقي، عربي
محمدي (نجارزادگان)، فتح الله، تحريف ناپديري قرآن، تهران، مشعر، ۱۳۸۴ ش،
۲۵۶ ص، وزيری.

المحمدي (نجارزادگان)، فتح الله، سلامة القرآن من التحريف و تفنيد الافتراءات
على الشيعة الامامية، تهران، مشعر، ۱۴۲۴ ق، ۷۵۸ ص، وزيری، عربي.
محمود سعد، دفاع عن القرآن الكريم في وجه الملاحدة و المغرضين، دار
المعرفة، ۱۹۹۲ م، ۳۲۰ ص، وزيری، عربي.

المدرس الماهر التبريزي الخياباني، عبدالرحيم، آلاء الرحيم في الرد على تحريف
القرآن الكريم، بي جا، ۱۳۸۱ ق، ۶۳ ص، رقي، عربي.
مدرس، علي اصغر، عدم تحريف در قرآن (صحتي، ۱۳۷۴: ۱۴۶).

مرکز الرساله، سلامة القرآن من التحريف، ۱۴۱۷ ق، ۱۱۱ ص، رقي، عربي.
مسرور نعيم، عبدالباقي، تنزيه القرآن الشريف عن التغيير و التحريف.
المصري الازهری، زک الدين محمد بن محمد سند، تنوير الازهان في الرد على

مدعی تحریف القرآن.

مطهری، مرتضی، تحریف قرآن، ترجمه شیخ روشن علی خان سلطان پوری، ۱۹۹۵ م، اردو (نقوی، ۱۳۸۴: ۱۶۹).

المعرب الطهرانی، محمود بن ابی القاسم، كشف الارتباب عن تحریف كتاب ربّ الارباب، مخطوط.

معرفت، محمد هادی، تحریف ناپذیری قرآن، ترجمه علی نصیری، قم، مؤسسه التمهید و سمت، ۱۳۷۹ ش، ۲۷۹ ص، وزیری.

المعرفه، محمد هادی، صیانه القرآن من التحریف، قم، مؤسسه النشر الاسلامی، ۱۴۱۳ ق، ۳۲۸ ص، وزیری، عربی.

معرفت، محمد هادی، مصونیت قرآن از تحریف، ترجمه محمد شهرابی، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۶ ش، وزیری.

المنامی، عایشه یوسف، شیعه امامیه در برابر قرآن، ششمین کنفرانس بین المللی وحدت اسلامی، ۱۳۷۲ ش، ۲۱ ص، رقعی.

مهدوی (فخر کرمانی)، سید احمد، افسانه تحریف قرآن، کانون انتشار، ۱۳۵۰ ش، ۲۸۸ ص، وزیری.

موسوی دارابی، سید علی، اسطوره تحریف، مشهد، امامت، ۱۳۸۱ ش، ۳۵۲ ص، وزیری.

میلانی، سید علی، شیعه و تحریف قرآن، ترجمه محمد افضل حیدری، لاهور، مصباح القرآن ترست، ۱۴۱۰ ق، ۱۴۱ ص، اردو (نقوی، ۱۳۸۴: ۴۱۹).

نجفی، حسن فخرالدین، تحریف قرآن کا قائل کون، تألیفات شیعه هند.

نصر الدجوی، یوسف احمد، الجواب المنیف فی الرد علی مدعی التحریف فی الكتاب الشریف، مطبعة النهضة الادبیه، ۱۳۳۱ ق، ۲۷۲ ص، رقعی، عربی.

نعیم آبادی، غلامعلی، تحریف در آموزه های دینی، قم، مؤسسه فرهنگی انتشاراتی توسعه قلم، ۱۳۸۲ ش، ۲۶۴ ص، وزیری.

نقوی جونپوری، سید سبط حسین، صفائح العقیان فی بیان تحریف القرآن، لکنهو، اثنا عشری، ۱۳۰۴ ق، اردو (نقوی، ۱۳۸۴: ۴۲۶).

نقوی، ثاقب، قرآن همارا عقیده، لاهور، مکتبه الرضا، ۱۴۰۸ ق، ۸۰ ص، اردو (نقوی، ۱۳۸۴: ۴۸۶).

نوری طبرسی، میرزا حسین، رساله در ردّ کشف الارتیاب (صحتی، ۱۳۷۴: ۱۴۱).
هندی، سید محمد مجتبی، ترجمه کشف الاشتباه.

الهیدجی، عبدالرحمان المهدی، الحجّة علی فصل الخطاب فی ابطال القول
بتحریف الكتاب، ناشر، مؤلف، ۱۳۶۳، ۲۵۰ ص، وزیری، عربی.
واحدی نیسابوری، ابوالحسن علی بن احمد، نفی التحریف عن القرآن الشریف.
الیزدی الاصفهانی، السید علی بن محمد حسن، غالیة البیان فی عدم التحریف
(نجفی، ۱۴۲۳: ۴۰۷).

یزدی، محمد صالح بن عبدالرحیم، التزیل و التحریف (حجتی، ۱۳۷۰: ۴۹۹).

۲. کتابهای ضمنی و غیر مستقل

درباره تحریف ناپذیری قرآن در علوم مختلف، از جمله در علم «تفسیر قرآن»،
«علوم قرآن» و... بحث می شود. در این قسمت به تفکیک به معرفی کتابهایی
می پردازیم که درباره این موضوع مباحثی را مطرح کرده اند.

۱-۲. کتب تفسیر قرآن

آل غازی، عبدالقادر ملاحویش، بیان المعانی، دمشق، مطبعة الترقی، ۱۳۸۲ ق،
عربی، ج ۳، ص ۲۷۶، ج ۴، ص ۴۹۳.

اصفهانی نجفی، شیخ محمد حسین، مجد البیان فی تفسیر القرآن، تهران، مؤسسه
بعثت، ۱۳۶۶ ش، ص ۱۳۸-۹۹.

اندلسی، ابو حیان محمد بن یوسف، البحر المحیط فی التفسیر، بیروت، دار الفکر،
۱۴۲۰ ق، عربی، ج ۶، ص ۴۶۸.

بروجردی، سید ابراهیم، تفسیر جامع، چاپ سوم، تهران، کتابخانه صدر، ۱۳۷۵
ق، ۵۲۸ ص، وزیری، ج ۱، ص ۱۵-۲۷.

بلاغی نجفی، محمد جواد، آلاء الرحمان فی تفسیر القرآن، قم، بنیاد بعثت،

۱۴۲۰ ق، وزیری، عربی، ج ۱، ص ۱۸ و ۲۷.
 ثقفی تهرانی، محمد، تفسیر روان جاوید، چاپ سوم، تهران، برهان، ۱۳۹۸ ق،
 ج ۱، ص ۱۹.
 حسینی جرجانی، سید امیر ابوالفتح، آیات الاحکام، تهران، فرید، ۱۴۰۴ ق، ج ۱،
 ص ۵۷-۶.
 الحسینی شاه عبدالعظیمی، حسین، تفسیر اثنی عشری، تهران، مطبعة الکلینی، ج ۱،
 ص ۲۱، ج ۷، ص ۸۶ (موسوی دارابی، ۱۳۸۱: ۲۹۲).
 حسینی همدانی، سید محمد حسین، انوار درخشان، تهران، کتاب فروشی لطفی،
 ۱۴۰۴ ق، ج ۹، ص ۳۴۵.
 حسینی همدانی، سید محمد باقر، ترجمه تفسیر المیزان، چاپ پنجم، قم، جامعه
 مدرسین، ۱۳۷۴ ش، ج ۱۲، ص ۱۴۶-۱۹۳.
 خمینی، سید مصطفی، تفسیر القرآن الکریم، قم، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام
 خمینی، ۱۴۱۸ ق، عربی، ج ۱، ص ۴۲۹، ج ۲، ص ۱۶۴ و ۳۵۵.
 خویی، سید ابوالقاسم، بیان در علوم و مسائل کلی قرآن، ترجمه محمد صادق
 نجمی و هاشم زاده هریسی، چاپ دوم، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی،
 ۱۳۸۵ ق، ۷۲۷ ص، وزیری.
 خویی، سید ابوالقاسم، بیان فی تفسیر القرآن، تهران، کعبه، ۱۳۶۴ ق، ۵۵۷ ص،
 وزیری، عربی.
 دراز، محمد عبدالله، النبأ العظیم نظرات جدیدة فی القرآن، چاپ سوم، کویت،
 ۱۳۹۴ ق.
 دروزه، محمد صحت، تفسیر الحدیث، قاهره، دار احیاء الکتب العربیه، ۱۳۸۳ ق،
 عربی، ج ۱، ص ۱۱۹، ج ۲، ص ۱۶۲.
 الروحانی النجف آبادی، علی، الفرقان فی تفسیر القرآن، نجف اشرف، الآداب،
 ۱۳۹۰ ق، ج ۱، ص ۸ (موسوی دارابی، ۱۳۸۱: ۲۹۳).
 ریاضی رضاخانی، حشمت الله، ترجمه بیان السعادة فی مقامات العبادة، تهران،
 دانشگاه پیام نور، ۱۳۷۲ ش، ج ۱، ص ۲۱۴ و ۲۱۵، ج ۸، ص ۳۶ و ۳۷

- السبزواری، محمد، *الجدید فی تفسیر القرآن المجید*، بیروت، دار التعارف، ۱۴۰۲ ق، ج ۳، ص ۱۷۲.
- شریعتی، محمد تقی، *تفسیر نوین*، چاپ پنجم، تهران، شرکت سهامی انتشار، بی تا، ص ۱۶-۳۹.
- شعرانی، ابوالحسن، *مقدمه تفسیر منهج الصادقین*، تهران، کتاب فروشی اسلامیہ، ۱۳۴۰ ش، وزیری.
- شیخ طوسی، محمد بن حسن، *التبیان فی تفسیر القرآن*، بیروت، دار احیاء التراث العربی، بی تا، ج ۱، ص ۴-۳.
- الشیرازی، السید محمد، *تفسیر تقریب القرآن الی الازهان*، بیروت، مؤسسة الوفاء، ۱۴۰۰ ق، ج ۱۴، ص ۱۹ (موسوی دارابی، ۱۳۸۱: ۲۹۲).
- صادقی تهرانی، محمد، *البلاغ فی تفسیر القرآن بالقرآن*، قم، مؤلف، ۱۴۱۹ ق، عربی، ص ۲۶۲ و ۴۸۱.
- صادقی، محمد، *الفرقان فی تفسیر القرآن*، بیروت، مؤسسة الوفاء، ۱۴۰۵ ق، ۴۶۰ ص، وزیری، عربی، ج ۱، ص ۴۲-۴۹.
- ضیاء آبادی، سید محمد، *قرآن و قیامت یا تفسیر سوره قیامت*، تهران، کتاب فروشی صدوق، ۱۳۹۹ ق، ص ۲۵۰-۳۲۶.
- الطباطبائی، السید محمد حسین، *المیزان فی تفسیر القرآن*، چاپ دوم، بیروت، مؤسسة الاعلمی للمطبوعات، ۱۳۹۱ ق، ۳۷۷ ص، وزیری، عربی، ج ۱۲، ص ۱۰۴-۱۳۳.
- طبرسی، ابوعلی فضل بن حسن، *مجمع البیان فی تفسیر القرآن*، ترجمه علی کرمی، تهران، فراهانی، ۱۳۶۰ ش، ج ۱، ص ۲۶.
- طیب، سید عبدالحسین، *اطیب البیان فی تفسیر القرآن*، چاپ دوم، انتشارات بنیاد فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۲ ق، ۵۲۸ ص، وزیری، ج ۱.
- الفتونی، ابوالحسن، *مرآة الانوار و مشکوة الاسرار*، قم، اسماعیلیان، ۳۶۲ ص، رحلی، عربی، ص ۳۶-۵۲.
- فرید گلپایگانی، حسن، *بینات الفرید*، تهران، مروی، ۱۳۹۹ ق، ۲۳۸ ص، وزیری، عربی، ج ۱.

- فیض کاشانی، ملامحسن، *الاصفی فی تفسیر القرآن*، قم، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۴۱۸ ق، عربی، ج ۱، ص ۱۹۲.
- فیض کاشانی، ملامحسن، *التفسیر الصافی*، تحقیق حسین اعلمی، چاپ دوم، تهران، صدر، ۱۴۱۵ ق، عربی، ج ۱، ص ۴۵.
- قرشی، سید علی اکبر، *تفسیر احسن الحدیث*، چاپ سوم، تهران، بنیاد بعثت، ۱۳۷۷ ش، ج ۵، ص ۳۳۶.
- القرطبی، ابو عبدالله محمد بن احمد، *الجامع لاحکام القرآن*، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۳۱۹ ص، رحلی، عربی، ج ۱.
- کاشانی، فتح الله، *تفسیر کبیر منهج الصادقین*، تهران، کتاب فروشی اسلامیة، ۱۳۴۰ ش، وزیری، ج ۱، ص ۱۲.
- گنابادی، سلطان محمد، *تفسیر بیان السعادة فی مقامات العبادہ*، چاپ دوم، بیروت، مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، ۱۴۰۸ ق، عربی، ج ۱، ص ۱۹-۲۰.
- مازندرانی خواجهوی، محمد اسماعیل، *الدرر الملتقطه فی تفسیر الآیات القرآنیہ*، تحقیق سید مهدی روحانی، قم، دار القرآن الکریم، ۱۴۱۴ ق، ص ۳۸.
- مغنیه، محمد جواد، *تفسیر المبین*، بیروت، دار الجواد، ۱۴۰۳ ق، ص ۲۳۸ (موسوی دارابی، ۱۳۸۱: ۲۹۲).
- مفید، محمد بن محمد، *تفسیر القرآن المجید*، تحقیق سید علی ایازی، قم، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۴۲۴ ق، عربی، ص ۳۵۱، ۵۴۷-۵۴۸.
- مکارم شیرازی، ناصر و همکاران، *تفسیر نمونه*، چاپ هفتم، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۶۷ ش، ج ۱۱، ص ۱۷-۳۱.
- مکارم شیرازی، ناصر، *الامثل فی تفسیر کتاب الله المنزل*، قم، مدرسه امام علی ابن ابی طالب علیه السلام، ۱۴۲۱ ق، عربی، ج ۲، ص ۳۸۴، ج ۴، ص ۴۳۸، ج ۸، ص ۲۰-۳۰، ج ۱۴، ص ۲۰، ج ۱۵، ص ۳۶ و ۳۴۳، ج ۱۶، ص ۱۲، ج ۱۷، ص ۴۹۸.
- الموسوی الخوانساری، محمد صادق، *ضیاء التفاسیر*، ۱۲۹۴ ق، ۵۱۲ ص، سلطانی، ج ۱.
- میرجهانی الطباطبائی، السید حسن، *تفسیر امّ الكتاب*، تهران، صدرا، ۱۳۹۸ ق،

ص ۹ (موسوی دارابی، ۱۳۸۱: ۲۹۲).

نهاوندی، محمد، *نقحات الرحمان فی تفسیر القرآن*، چاپ سنگی، ۱۳۵۷ ق، سلطانی، عربی.

۲-۲. کتب علوم قرآنی

الاصفی، علی محمد، *دراسات فی القرآن الکریم*، بیروت، مکتبة النجاح، ۱۳۸۵ ق، ۲۸۷ ص، وزیری، عربی، ص ۲۶۹-۲۸۷.

ابن طاووس، سید رضی الدین علی، *سعد السعود*، قم، الشریف الرضی، ۱۳۶۳ ش، وزیری، عربی، ص ۲۰-۲۱.

احمدی، مهدی، *قرآن در قرآن*، قم، اشراق، ۱۳۷۴ ش، ۲۹۳ ص، وزیری، ص ۷۹-۱۰۲. استادی، رضا، *آشنایی با تفاسیر به ضمیمه مسأله عدم تحریف القرآن*، چاپ دوم، قم، قدس، ۱۳۸۳ ش، ۴۳۲ ص، رقعی، ص ۱-۵۳.

اسرار، مصطفی، *دانستنیهای قرآن*، چاپ ششم، تهران، حیا، ۱۳۷۳، رقعی. اسکندرلو، محمدجواد، *علوم قرآنی (تقریرات درس آیه الله معرفت)*، قم، سازمان حوزهها و مدارس علمیة خارج از کشور، ۱۳۷۹ ش، ۴۳۰ ص، وزیری، ص ۲۴۷-۳۱۹. اسماعیلی، محسن، *کلیات علوم قرآن*، تهران، بنیان، ۱۳۷۴ ش، ۱۳۵ ص، رقعی، ص ۶۱-۷۷.

افغانی، سید شمس الحق صاحب، *علوم القرآن*، لاهور، المطبعة العربیه، ۲۸۸ ص، رقعی، اردو (مجله بینات: ۱۶۴/۲۱).

افغانی، سید شمس الحق صاحب، *علوم القرآن*، ترجمه محمدشهادت مسکن زهی و سید محمدیوسف حسین پور، تربت جام، احمد جام، ۱۳۸۱ ش، ۲۶۴ ص، وزیری، ص ۱۳۴-۱۳۶.

اقبال، ابراهیم، *فرهنگنامه علوم قرآن*، تهران، امیرکبیر، ۱۳۸۵ ش، ۴۴۰ ص، وزیری، ص ۱۹۹-۲۰۲.

انصاری، عبدالرحمان، *آنچه از قرآن باید بدانیم*، چاپ دوم، بی جا، ۱۳۷۱ ش، ۱۵۸ ص، وزیری، ص ۱۳-۲۳ (مجله بینات: ۱۶۱/۲۱).

- ایازی، سید محمدعلی، جامعیت قرآن، رشت، کتاب مبین، ۱۳۷۸ ش، ۱۹۵ ص،
رقعی، ص ۴۵.
- آیت‌اللهی، سیداحمد، بسوی قرآن، تهران، کتابخانه مدرسه چهل‌ستون، ۱۳۶۲ ش،
۲۰۳ ص، وزیری.
- برقی، ابوالفضل، تابشی از قرآن، بی‌جا، بی‌تا، ج ۱، ص ۲۷-۳۵ (صحتی، ۱۳۷۴: ۱۴۹).
برقی کاشانی، مرتضی، قرآن و علوم روز، تابان، ۱۳۸۰ ش، ۳۳۶ ص، وزیری،
ص ۱۸۷-۲۰۵.
- البتانی، محمود، محاضرات فی علوم القرآن، بیروت، مؤسسة البلاغ، ۱۴۲۷ ق،
۵۳۵ ص، وزیری، عربی، ص ۱۴۳-۱۵۵.
- بهبودی، محمدباقر، معارف قرآنی، تهران، سرا، ۱۳۸۰ ش، وزیری.
- بیگلری، حسن، سرال بیان فی علم القرآن، کتابخانه سنایی، ۳۱۵ ص، وزیری
(مجله بینات: ۱۶۲/۲۱).
- بیونی رسلان، صلاح‌الدین، القرآن الحکیم (رؤية منهجية جديدة لمباحث القرآن
الکریم)، قاهره، مکتبه نهضة الشرق، ۳۰۷ ص، وزیری، عربی، ص ۱۴۷-۱۶۱.
- تعلیمی نصاب، اعلی، علوم قرآن، مترجم هادی حسن، قم، سازمان حوزه‌ها و
مدارس علمیة خارج از کشور، ۱۴۲۶ ص، وزیری، اردو، ص ۱۳۷-۱۷۱.
- الجابری، محمدعابد، مدخل الی القرآن الکریم، بیروت، مرکز دراسات الوحدة
العربیة، ۲۰۰۶ م، وزیری، عربی، ج ۱، ص ۲۱۱-۲۳۳.
- جعفری، یعقوب، سیری در علوم قرآن، تهران، اسوه، ۱۳۷۳ ش، ۴۰۰ ص،
وزیری، ص ۱۶۵-۱۷۳.
- جلالی نائینی، سید محمدرضا، تاریخ جمع قرآن کریم، نشر نقره، ۱۳۶۵ ش،
وزیری، ص ۲۳۹-۲۵۹.
- جلالی، سید محمدحسین، قرآن‌شناسی، گردآورنده عمران حسین راجی، پاکستان،
صراط حق فاؤنڈیشن، ۱۴۲۶ ق، ۵۱۸ ص، وزیری، اردو.
- جوان آراسته، حسین، در سنامه علوم قرآنی، چاپ پنجم، قم، دفتر تبلیغات
اسلامی، ۱۸۰ ش، ۴۹۶ ص، وزیری، ص ۲۰۵-۲۳۵.

- جوان آراسته، حسین، *دروس فی علوم القرآن*، قم، منظمة العالمية للحوزات و المدارس الاسلامیه، ۱۴۲۵ ق، ۳۵۸ ص، وزیری، عربی، ص ۲۰۷-۲۳۹.
- جوان آراسته، حسین، *علوم قرآنی، قدرت الله فرقانی*، قم، پژوهشکده تحقیقات اسلامی، ۱۳۸۲ ش، ۱۴۴ ص، وزیری.
- حجازی، فخرالدین، *پژوهشی درباره قرآن و پیامبر، بعثت*، ۱۳۵۳ ش، ۳۶۰ ص، وزیری، ص ۱۰۴-۱۲۷.
- الحداری، مشعل، *الوجیز فی علوم الكتاب العزیز*، چاپ دوم، کویت، غراس، ۱۴۲۵ ق، ۱۴۵ ص، وزیری، عربی، ص ۵۰-۵۷.
- حسینی ادیانی، ابوالحسن، *گامی به سوی قرآن*، تهران، دانشگاه الزهراء، ۱۳۸۱ ش، ۳۷۴ ص، وزیری، ص ۱۰۲-۱۲۷.
- الحسینی الجلالی، محمدحسین، *دراسة حول القرآن الکریم*، بیروت، مؤسسة الاعلمی للمطبوعات، ۱۴۲۲ ق، ۳۹۹ ص، وزیری، عربی، ص ۱۶۹-۲۵۰.
- حسینی جلالی، سید محمدحسین، *تحقیق در قرآن*، ترجمه عمران حسین راجانی، بی تا، ۵۲۴ ص، رقعی، اردو.
- حسینی، سید نعمت الله، *سیری در حریم و حرمت قرآن کریم*، قم، عصر انقلاب، ۱۳۸۲ ش، ۴۹۶ ص، وزیری.
- الحکیم، السید محمدباقر، *علوم القرآن*، بیروت، دار التعارف للمطبوعات، ۱۴۱۵ ق، ۵۶۴ ص، وزیری، عربی.
- الحکیم، السید ریاض، *علوم القرآن دروس المنهجیه*، چاپ دوم، دار الهلال، ۱۴۲۵ ق، ۲۴۶ ص، وزیری، عربی، ص ۱۴۲-۱۴۹.
- حکیم، سید محمدباقر، *علوم قرآنی*، ترجمه محمدعلی لسانی فشارکی، تهران، تیان، ۱۳۷۸ ش، ۵۰۷ ص، وزیری، ص ۱۰۶-۱۱۳.
- خرمشاهی، بهاءالدین، *قرآن پژوهی*، تهران، مشرق، ۱۳۷۲ ش، ۸۲۵ ص، وزیری، ص ۸۵-۱۲۳.
- خرمشاهی، بهاءالدین، *دانشنامه قرآن و قرآن پژوهی*، تهران، دوستان و ناهید، ۱۳۷۷ ش، ۱۱۶۵ ص، وزیری، نخ ۱، ص ۴۸۱-۴۹۸.

- خرمشاهی، بهاء‌الدین و جمعی از نویسندگان، *دایرة المعارف تشیع*، تهران، ۱۳۷۳ ش، رحلی، ج ۴، ص ۱۴۳-۱۵۶ (صحتی، ۱۳۷۴: ۱۵۰).
- الخوئی، السید ابوالقاسم، *البیان فی تفسیر القرآن*، چاپ هشتم، انوار الهدی، ۱۴۰۱ ق، ۵۵۷ ص، وزیری، عربی، ص ۱۹۷-۲۶۳.
- دخیل، علی محمد علی، *دراسات فی القرآن الکریم*، بیروت، دار المرتضی، ۱۴۰۶ ق، ص ۶۵-۹۴.
- دیاری بیدگلی، محمدتقی، *درآمدی بر تاریخ علوم قرآنی*، قم، دانشگاه قم، ۱۳۸۵ ش، ۳۸۶ ص، وزیری، ص ۲۲۳-۲۴۱.
- ربیع نتاج، علی اکبر، *نقدی بر ادعای تعارض در نصوص قرآن کریم*، پابلسر، دانشگاه مازندران، ۱۳۸۱ ش، ۲۷۸ ص، وزیری.
- سعید، حسن، *دایرة المعارف قرآن کریم*، تهران، مدرسه چهل ستون و مکتبه العامه، ۱۴۰۶ ق، ۲۱۶ ص، وزیری، ج ۱، ص ۳۳-۴۴.
- سعید، حسن، *دایرة المعارف قرآن کریم*، ۱۴۰۷ ق، وزیری، عربی، ص ۶۴-۹۷.
- سعیدی روشن، محمدباقر، *علوم قرآن*، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۷۷ ش، ۳۴۴ ص، وزیری، ص ۱۹۸-۲۱۹.
- سنگلجی، شریعت، *کلید فهم قرآن*، چاپ سوم، تهران، دانش، ۱۳۴۵ ش، وزیری، ص ۹-۱۷.
- صادقی، مسعود، *قرآن پژوهی مطهر*، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۸۷ ش، ۲۲۰ ص، وزیری، عربی، ص ۸۸-۹۷.
- صرامی، سیف‌الله، *جایگاه قرآن در استنباط احکام*، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۸ ش، ۳۵۲ ص، وزیری.
- الصغیر، محمدحسین علی، *الدراسات القرآنیة*، چاپ دوم، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۴۱ ق، ص ۱۵۱-۱۸۲.
- طالقانی، سید عبدالوهاب، *علوم قرآن و فهرست منابع*، قم، دار القرآن الکریم، ۱۳۶۱ ش، ۴۳۸ ص، وزیری، ج ۱، ص ۱۱۱-۱۱۳.
- طاهری، حبیب‌الله، *درسهایی از قرآن*، تهران، اسوه، ۱۳۷۷ ش، ۴۹۷ ص، وزیری،

ج ۱، ص ۱۶۸-۱۹۲.

طباره، عقیف عبدالفتاح، بحشی در علوم قرآن، ترجمه حبیب الله مرزوقی شمیرانی، چاپ دوم، قم، علامه، ۱۳۴۶ ش، ۱۵۶ ص، جیبی (مجله بینات: ۱۶۲/۲۱)

طباره، عقیف عبدالفتاح، پایه های اساسی شناخت قرآن، ترجمه محمدرسول دریایی، تهران، رسالت، قلم، ۱۳۶۱ ش، ۱۶۸ ص، وزیری، عربی، ص ۱۳۷-۱۵۴.

طباطبایی، سید محمدحسین، قرآن در اسلام، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۵۰ ش، ۱۷۱ ص، وزیری، ص ۱۱۶-۱۲۰.

طهرانی، سید محمدحسین، مهر تابان، قم، باقر العلوم علیه السلام، بی تا، ۳۱۱ ص، وزیری، ص ۲۸۷-۲۸۹.

عبداللطیف، عبدالمجید محمود، مباحث فی علوم القرآن و الحدیث، قاهره، المختار، ۱۴۲۵ ق، ۳۱۶ ص، وزیری، عربی، ص ۱۰۰-۱۱۲.

عثمانی، محمدتقی، علوم القرآن، ترجمه محمد عمر عیدی دهنه، تربت جام، احمد جام، ۱۳۸۳ ش، ۴۱۸ ص، وزیری، ص ۱۶۷-۱۹۲.

عصاصه، سامی، القرآن لیس دعوة نصرانیة، دمشق، دار الوثائق، ۲۰۰۳ م، ۲۰۳ ص، وزیری، عربی، ص ۱۱۵-۱۱۷.

الغفّار، عبدالرسول، الكلینی و خصومه، بیروت، دار الرسول الاکرم، دار المحجة البيضاء، ۱۴۱۶ ق، وزیری، عربی (صحتی، ۱۳۷۴: ۱۵۲).

الغفّار، عبدالرسول، المیسر فی علوم القرآن، بیروت، دار المحجة البيضاء، ۱۴۱۵ ق، ۲۷۱ ص، وزیری، عربی، ص ۲۳۶-۲۶۵.

غنائم، محمدنبیل، بحوث فی علوم القرآن، قاهره، دار الصابونی، دار الهدایه، ۱۴۱۳ ق، ۲۳۴ ص، وزیری، عربی، ص ۱۹۲-۲۰۰.

الفاضل اللنکرانی، محمد، مدخل التفسیر، چاپ سوم، قم، مکتبه الاعلام الاسلامی، ۱۳۷۶ ش، ۱۱۲ ص، وزیری، عربی.

الفانی الاصفهانی، السید علی، آراء حول القرآن، بیروت، دار الهادی، ۱۴۱۱ ق، ۲۱۶ ص، وزیری، عربی، ص ۶۲-۱۱۴.

فضل حسن عباس، قضایا قرآنیة فی الموسوعة البریطانیة، چاپ دوم، عمان، دار

- البشير للنشر، ۱۴۱۰ ق، ۲۸۴ ص، رقی، عربی، ص ۲۱۶-۲۳۰.
- قرشی، سید علی اکبر، قاموس قرآن، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۵۲ ش،
وزیری، ج ۵، ص ۲۶۸-۲۷۹.
- قصیر العاملی، مصطفی، الوجیز فی علوم القرآن و تاریخه، بیروت، الدار
الاسلامیه، ۱۴۱۸ ق، ۱۲۸ ص، وزیری، عربی (مجله بینات: ۱۶۵/۲۱).
- کلانتری ارسنجانی، علی اکبر، نقش دانش رجال در علوم قرآنی، بی جا، بی تا،
۲۰۷ ص، رحلی، ص ۶۳-۱۶۳.
- کمالی دزفولی، سید علی، شناخت قرآن، فجر، ۱۳۶۴ ش، ۶۶۰ ص، وزیری.
- کمالی دزفولی، سید علی، قانون تفسیر، کتابخانه صدر، ۱۳۹۶ ق، وزیری،
ص ۷۸-۱۰۱.
- مدرس، سید علاءالدین، الظاهرة القرآنیة و العقل، دراسة مقارنة للکتب المقدسه،
بغداد، المانی، ۱۹۶۸ م، ۲۸۸ ص، وزیری.
- مدرس، سید علاءالدین، مباحثی پیرامون قرآن، تهران، مفید، ۱۳۷۳ ش، ۳۳۶
ص، وزیری، ص ۲۵۳-۳۰۹.
- مرحبا، یوسف، قرآن در اسلام، تهران، واحد فرهنگی بنیاد شهید، ۱۳۶۱ ش،
۱۰۷ ص، رقی، ص ۷۲-۷۶.
- مرکز الثقافة و المعارف القرآنیة، علوم القرآن عند المفسرین، قم، مکتب الاعلام
الاسلامی، ۱۳۷۴ ش، ۶۰۰ ص، وزیری، عربی، ج ۱، ص ۴۸۳-۵۸۷.
- مرکز فرهنگ و معارف قرآن، پرسمان علوم قرآنی، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۴ ش،
۲۰۰ ص، وزیری، ص ۹۵-۱۰۹.
- مصباح یزدی، محمد تقی، قرآن شناسی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام
خمینی، ۱۳۷۶ ش، ۲۷۲ ص، وزیری، ص ۲۱۳-۲۴۵.
- مظفری، محمد، دانستیهای از قرآن، قم، علمیه، ۱۴۱۰ ق، ۲۴۶ ص، رقی (مجله
بینات: ۱۶۳/۲۱).
- مظلومی، رجبعلی، پژوهشی پیرامون آخرین کتاب الهی، تهران، آفاق، ۱۳۶۰ ش،
۲۸۷ ص، رقی، ج ۱، ص ۲۵۱-۲۷۷.

- معارف، مجید، پرسش و پاسخهایی در شناخت تاریخ و علوم قرآنی، تهران، کویر، ۱۳۷۶ ش، ۲۹۳ ص، وزیری، ص ۲۵۱-۲۵۹.
- معرفت، محمدهادی، آموزش علوم قرآنی، قم، التمهید، ۱۳۸۱ ش، ۱۹۰ ص، وزیری، ص ۱۸۱-۱۹۰.
- معرفت، محمدهادی، تاریخ قرآن، چاپ هفتم، تهران، سمت، ۱۳۸۴ ش، ۲۱۶ ص، وزیری، ص ۱۵۴-۱۸۲.
- معرفت، محمدهادی، علوم قرآنی، چاپ ششم، قم، التمهید، ۱۳۸۴ ش، ۴۱۲ ص، وزیری، ص ۳۶۹-۴۰۲.
- الملکی الاصفهانی، محمود، مختصر التمهید فی علوم القرآن، چاپ دوم، قم، دار العلم، ۱۴۲۴ ق، ۲۱۲ ص، وزیری، عربی، ص ۱۷۹-۱۹۹.
- الموسوی، السید هاشم، القرآن فی مدرسة اهل البيت، مرکز الغدير للدراسات الاسلامیه، ۱۴۲۰ ق، ۲۰۶ ص، رقی، عربی، ص ۴۳-۴۶.
- میردامادی، سید محمود و جمعی از نویسندگان، دایرة المعارف قرآن کریم، تهران، ۱۴۰۸ ق، رحلی، ج ۵، ص ۱۲۵-۱۲۷ (صحتی، ۱۳۷۴: ۱۵۰).
- میرمحمدی زرنندی، سید ابوالفضل، بحوث فی تاریخ القرآن و علومه، بیروت، دار التعارف للمطبوعات، ۱۴۰۰ ق، ۳۴۱ ص، وزیری، عربی، ص ۳۰۶-۳۲۵.
- میرمحمدی زرنندی، سید ابوالفضل، تاریخ و علوم قرآن، چاپ چهارم، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۷۵ ش، ۳۶۸ ص، وزیری، ص ۱۸۵-۳۰۳.
- نجمی، محمدصادق و هاشم هریسی، شناخت قرآن، چاپ دوم، تهران، اسوه، بی تا، ۲۹۶ ص، وزیری، ص ۱۷۳-۲۱۰.
- نقوی، میرخلیل سید، گامی در راه شناسایی قرآن، تهران، هدی، ۱۳۶۳ ش، ۲۹۸ ص، رقی، ص ۲۵-۲۷.
- هادوی تهرانی، مهدی، مبانی کلامی اجتهاد در برداشت قرآن، قم، بیت الحکمة الثقافیه، ۱۳۷۷ ش، ۴۰۸ ص، وزیری، ص ۶۱-۸۱.
- هاشمی نژاد، سید عبدالکریم، قرآن و کتابهای دیگر آسمانی، چاپ چهارم، تهران، قراهانی، ۱۳۴۶ ش، ۳۰۸ ص، جیبی، ص ۶۱-۱۰۲.

۳. معرفی پایان‌نامه‌ها و مقالات

در موضوع تحریف و دفاع از حریم قرآن و پاسخ به شبهات فتنه‌انگیزان، پایان‌نامه‌ها و مقالات فراوانی تحریر شده که نگارنده موارد زیر را شناسایی کرده است:

۱-۳. پایان‌نامه‌ها

- احسانی، آمنه، *تحریف‌ناپذیری قرآن*، مدرسه بنت‌الهدی، ۱۳۸۴ ش.
- انشارپور، الهام، *روش‌شناسی تفسیر الفرقان در تفسیر القرآن بالقرآن و السنه*، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه قم، ۱۳۸۴ ش، ۲۵۵ ص، رحلی، ص ۲۲۲-۲۳۷.
- بشری جعفری، نگهت، *تحریف‌ناپذیری قرآن و پاسخ به شبهات*، جامعه الزهراء قم، دار القرآن بین‌الملل.
- بیات، محسن، *بررسی و نقد روایات تحریف در کتاب فصل الخطاب*، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۳ ش، ۲۷۷ ص.
- جهانشاهی، حسین، *عدم تحریف قرآن از دیدگاه علمای شیعه و اهل سنت*، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، ۱۳۷۵ ش.
- جودوی، امیر، *ترجمه و تحقیق و تعلیق کتاب «کشف الارتیاب عن تحریف کتاب ربّ الارباب»*، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه تهران، ۱۳۷۰ ش، ۲۰۸ ص.
- زاهدی تیر، اصغر، *مباحث علوم قرآن در المیزان*، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد کرج، ۱۳۷۴ ش، ۴۰۲ ص، رحلی، ص ۹۲-۱۲۸.
- زبرجد، سید محمدهادی، *پژوهشی در عدم اختلاف و تعارض در قرآن*، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه تهران، ۱۳۶۹ ش، ۲۱۷ ص.
- ساروی، پریچهر، *ترجمه و تحقیق و تعلیق کتاب «کشف الارتیاب عن تحریف کتاب ربّ الارباب» (بخش دوم)*، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه تهران، ۱۳۷۰ ش.
- شادگانی، فروغ، *ترجمه و تحقیق بخشی از مقاله قرآن و مقاله‌های تحریف*،

تفسیر، اعجاز از دایرة المعارف اسلام، کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی
تهران، ۱۳۸۰ ش.

شرعیاتی، فاطمه، علوم قرآن در مجمع البیان، کارشناسی ارشد علوم قرآن و
حدیث، دانشگاه قم، ۱۳۷۶ ش، ۱۷۳ ص، رحلی، ص ۱۳۰-۱۶۳.

شکری، علی، تحریف ناپذیری قرآن، کارشناسی ارشد فقه و معارف اسلامی،
مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی، ۱۳۸۱ ش، ۹۱ ص، رقی.

شهریاری، الهام، تحریف در قرآن، حوزه علمیة حضرت زینب، ۱۳۸۴ ش.

فتحی، نسیم، عدم تحریف در قرآن، حوزه علمیة قبا تهران.

فعله شرق، زهرا، مصونیت قرآن از تحریف، حوزه علمیة الزهراء نیشابور، ۱۳۸۴ ش.

قدسی، علی، مسئله تحریف قرآن از دیدگاه علمای اسلامی، کارشناسی ارشد

علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی کرج، ۱۳۷۹ ش.

مرتضایی، مریم السادات، دلایلی بر عدم تحریف قرآن غیر از کتاب بیاورید،

حوزه علمیة حضرت خدیجه تهران، ۱۳۸۳ ش.

مزارعی، علی، بحثی درباره تصحیف و تحریف قرآن، کارشناسی ارشد فرهنگ

عربی و علوم قرآنی، دانشگاه تهران، ۱۳۵۳ ش، ۶۲ ص (نکونام، ۱۳۷۸).

موسوی، سید محمد علی، موقعیت کتابهای آسمانی در قرآن، سطح سه حوزه

علمیة قم، ۱۳۸۵ ش، ۳۱۶ ص، رحلی، ص ۱۵۹-۲۶۷.

نجارزادگان، فتح الله، نراه القرآن عن التحریف و موازین الوهاییه، دکتری علوم

قرآن و حدیث، دانشگاه تهران، ۱۳۷۸ ش.

نقیئی، عباس، پژوهشی پیرامون مصونیت قرآن از تحریف، کارشناسی ارشد

علوم قرآن و حدیث، دانشگاه تهران، ۱۳۶۸ ش.

ولایی، صدیقه، مصونیت قرآن از تحریف، جامعه الزهراء قم.

هستی، آمنه، حفظ قرآن از تحریف و بی احترامی، مدرسه علمیة بنت الهدی قم،

۱۳۸۲ ش.

همتی، حسینعلی، مسئله تحریف در قرآن و سنت، کارشناسی ارشد علوم قرآنی

و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، ۱۳۷۴ ش.

۲-۳. مقالات

- آرخی، علی، «قرآن کتاب الهی»، بصائر، شماره ۱۸، ص ۵۰-۵۴.
- استادولی، حسین، «افسانه تحریف و اثبات بلاغت ادبی قرآن کریم (نقدی بر مقاله مسئله تحریف و مشکلات ادبی قرآن مجید)»، بینات، شماره ۴، زمستان ۱۳۷۳ ش، ص ۱۵۲-۱۶۰.
- امروهوری، محمدشاکر، «تحریف قرآن یا تحریف تاریخ»، اصلاح، مجلد ۸۶، ۱۴۱۱ ق، اردو، ص ۷۹-۸۲.
- امین، محمد، «کتاب‌شناسی تحریف‌ناپذیری قرآن کریم»، بینات، شماره ۲۱، ص ۱۵۳-۱۷۳.
- انصاری قمی، ناصرالدین، «دفاع امام از صیانت قرآن کریم»، بینات، شماره‌های ۲۲ و ۲۳، ص ۲۴۲-۲۴۹.
- برومند، سپیده و طاهره بیدخوری، «دیدگاه قرآن درباره تحریف»، مشکلات النور، شماره ۱۳، ص ۴-۱۱.
- بوکایل، موریس، «پاسخ به یک شبهه، قرآن و علوم جدید»، ترجمه سیروس اصلاح، گلستان قرآن، شماره ۵۸، ص ۴۰-۴۱.
- بهبودی، محمدباقر، «نقد و بررسی فصل الخطاب»، حوزه، سال یازدهم، شماره ۲، ۱۳۷۳ ش، ص ۱۶۵-۱۹۹ (بخش اول)؛ شماره ۵، ۱۳۷۳ ش، ص ۱۳۷-۱۷۰ (بخش دوم)؛ شماره ۶، ۱۳۷۳ ش، ص ۱۳ (بخش سوم) (مجله بینات: ۱۶۹/۲۱ و ۱۷۰).
- بهبودی، محمدباقر، «بخشی پیرامون تحریف و بررسی تحریف کتب آسمانی تورات و انجیل و قرآن»، حوزه، شماره ۶، ۱۳۷۳ ش، ص ۱۶ (مجله بینات: ۱۶۹/۲۱).
- بهبودی، محمدباقر، «مسئله تحریف و مشکلات ادبی قرآن مجید»، بینات، شماره ۳، ص ۷۷-۸۸ (صحتی، ۱۳۷۴: ۱۵۶).
- بهبودی، محمدباقر، «نقد و بررسی روایات تحریف در کتاب فصل الخطاب»، حوزه، شماره ۶۲، ص ۱۶۵-۱۹۹ (بخش اول)؛ شماره ۶۵، ص ۱۳۷-۱۷۰ (بخش دوم)؛ شماره ۶۶، ص ۱۴۵-۱۶۰ (بخش سوم)؛ شماره ۶۷، ص ۲۰۳-۲۲۸ (بخش چهارم).
- بی‌آزار شیرازی، عبدالکریم، «نقد دیدگاه‌های شیخ جبرین درباره اعتقاد شده»

- به تحریف قرآن»، مشکات، شماره ۱، ۱۳۷۰ ش (مجله بینات: ۱۷۰/۲۱).
- جعفری، محمدمهدی، «دیدگاه علمای شیعه نسبت به مسئله تحریف قرآن»، میراث جاویدان، شماره ۷، ۱۳۷۲ ش، ص ۲۵ (مجله بینات: ۱۷۰/۲۱).
- جعفری، محمدمهدی، «شیعه و صیانت قرآن کریم»، وقف، میراث جاویدان، سال اول، شماره ۳، ۱۳۷۲ ش، ص ۲۲-۲۶ (صحتی، ۱۳۷۴: ۱۵۵).
- جعفری، یعقوب، «مصونیت قرآن از تحریف»، درسهای از مکتب اسلام، شماره ۴۰۱، ص ۲۸-۳۳.
- جعفری، یعقوب، «نگرشی بر جایگاه قرآن و مصونیت آن از تحریف در آیات و روایات»، درسهای از مکتب اسلام، شماره ۵، ۱۳۷۳ ش، ص ۲۸ (مجله بینات: ۱۷۰/۲۱).
- جعفری، سید محمدمهدی، «شیعه و صیانت از قرآن کریم»، وقف، میراث جاویدان، شماره ۳، ص ۲۲-۲۶.
- جوادی آملی، عبدالله، «نه یک واو کم و نه یک واو زیاد»، بشارت، شماره ۱۰، ص ۱۲ و ۱۳.
- حسن زاده آملی، حسن، «تبیین رأی علمای امامیه درباره تحریف قرآن»، روزنامه اطلاعات، ۱۳۷۳/۵/۲۷، ص ۷ (مجله بینات: ۱۶۹/۲۱).
- حسن زاده آملی، حسن، «قرآن و قرب ربوبی»، مصاحبه از حیدر ضیغمی، گلستان قرآن، شماره ۶۱، ص ۸-۱۰.
- حسن زاده آملی، حسن، «عدم تحریف قرآن از دیدگاه آیه الله شعرانی»، نور علم، شماره ۱، ۱۳۷۲ ش، ص ۱۵ (مجله بینات: ۱۷۰/۲۱).
- حسن نژاد، قربانعلی، «قرآن پژوهی»، تبیان، شماره ۳۶، ص ۲۰-۲۲.
- حسینی اشرفی، جعفر، «نقد نظرات محمدهادی معرفت در مورد تحریف در قرآن»، کیهان فرهنگی، شماره ۶، ۱۳۷۳ ش، ص ۵۸ (مجله بینات: ۱۷۰/۲۱).
- حجتی کرمانی، علی، «جمع آوری قرآن پس از رحلت رسول خدا ﷺ»، درسهای از مکتب اسلام، سال چهاردهم، شماره ۳، ص ۳۰-۳۲ (صحتی، ۱۳۷۴: ۱۵۵).
- حسینی میلانی، علی، «التحقیق فی نفی التحریف»، رسالة القرآن، شماره ۲، ۱۴۱۱ ق، ص ۲: ۲۲۹-۲۰۳.

- خرمشاهی، بهاء‌الدین، «بحشی درباره مسئله تحریف قرآن و بررسی دیدگاه مذهب تشیع»، *التوحید*، شماره ۷، ۱۴۱۶ ق، ص ۱۵ (مجله بینات: ۱۶۹/۲۱).
- خرمشاهی، بهاء‌الدین، «بررسی دلایل نقلی و عقلی تحریف قرآن»، *التوحید*، شماره ۹، ۱۴۱۶ ق، ص ۴۲ (مجله بینات: ۱۶۹/۲۱).
- خرمشاهی، بهاء‌الدین، «تحریف ناپذیری قرآن کریم»، وقف، میراث جاویدان، شماره ۲، ۱۳۷۲ ش، ص ۱۸-۲۷ (صحتی، ۱۳۷۴: ۱۵۴).
- خرمشاهی، بهاء‌الدین، «بحشی درباره تحریف قرآن و قائلان به تحریف از شیعه و امامیه»، میراث جاویدان، شماره ۴، ۱۳۷۲ ش، ص ۱۸ (مجله بینات: ۱۷۰/۲۱).
- خویی، سید ابوالقاسم، «صیانة القرآن من التحریف»، *الفکر الاسلامی*، سال اول، شماره ۵، ۱۳۹۳ ق، ص ۴۸-۵۶ (بخش اول)؛ شماره ۶، ۱۳۹۳ ق، ص ۲۰-۲۷ (بخش دوم)؛ شماره ۷، ۱۳۹۳ ق، ص ۲۵-۴۳ (بخش سوم) (صحتی، ۱۳۷۴: ۱۵۶).
- خویی، سید ابوالقاسم، «صیانة القرآن من التحریف»، *رسالة الاسلام*، سال دهم، شماره ۲، ۱۳۷۷ ق، ص ۱۸۶-۱۸۹ (صحتی، ۱۳۷۴: ۱۵۶).
- الدالاتی، هیشم، «تعریف عام بالقرآن الکریم»، *نهج الاسلام*، سال شانزدهم، شماره ۶۰، ۱۴۱۵ ق، ص ۶۹-۱۰۳.
- رفاعی، عبدالجبار، «معرفی کتاب فصل الخطاب میرزا حسین نوری درباره تحریف قرآن»، *تراثنا*، شماره ۷، ۱۴۰۳ ق، ص ۱۹ (مجله بینات: ۱۶۹/۲۱).
- رفیعی قزوینی، سید ابوالحسن، «چند نکته قرآنی»، ترجمه محمدرضا بندرچی، بینات، شماره ۱۴، ص ۹۰-۱۰۰.
- سبحانی، جعفر، «جلوه‌های قرآن در بینش امام خمینی»، بینات، شماره‌های ۲۲ و ۲۳، ص ۱۵۹-۱۷۱.
- سبحانی، جعفر، «نگاهی به دیدگاه شیعه در مورد تحریف قرآن، حدیث غدیر و امامت»، *درسهایی از مکتب اسلام*، شماره ۳، ۱۳۷۴ ش، ص ۲۰ (مجله بینات: ۱۷۰/۲۱).
- سلمانی کیاسری، محمد، «تبدیل و تحریف آیات قرآن»، *روزنامه رسالت*، ۱۳۷۳/۷/۱۰.

شریف، علی، «ویژگیهای قرآن و امتیازات آن بر سایر کتابهای آسمانی»، *صحیفه*

مبین، شماره‌های ۱۳ و ۱۴، ص ۵۱-۵۷.

شعرانی، ابوالحسن، «بررسی مسئله تحریف و نقصان در قرآن مجید»، روزنامه اطلاعات، ۱۳۷۳/۷/۱۲، ص ۴ (مجله بینات: ۱۶۹/۲۱).

شعرانی، ابوالحسن، «تحقیقی راجع به مسئله تحریف در قرآن»، روزنامه رسالت، ۱۳۷۴ ش، ص ۴ (مجله بینات: ۱۶۹/۲۱).

شعرانی، ابوالحسن، «گفتاری در باب قرآن، مقاله‌ای منتشر نشده از مرحوم علامه شیخ ابوالحسن شعرانی در باب قرآن کریم»، وقفه میراث جاویدان، شماره ۵، ص ۱۳۸.

شعرانی، ابوالحسن، «انگرتشی بر تحریف، اختلاف قرائت و قواعد و احکام تفسیر قرآن»، میراث جاویدان، شماره ۱، ۱۳۷۳ ش، ص ۱۰ (مجله بینات: ۱۷۰/۲۱).

صحتی، محمد، «بررسی ذیدگاههای محدث نوری درباره تحریف قرآن»، کیهان فرهنگی، شماره ۳، ۱۳۷۴ ش، ص ۴۹ (مجله بینات: ۱۷۰/۲۱).

صحتی، محمد، «کتاب‌شناسی افسانه تحریف»، ضمیمه تبیین، شماره ۲، ص ۵۹-۶۳ (بخش اول)؛ شماره ۳، ص ۵۸-۶۷ (بخش دوم).

طباطبایی، سید محمدحسین، «نقدی بر احادیث تحریف قرآن»، التوحید، شماره ۹، ۱۴۰۴ ق، ص ۲۵ (مجله بینات: ۱۶۹/۲۱).

طباطبایی، سید محمدحسین، «مسأله التحریف فی القرآن الکریم»، تهیه و تنظیم محمد تقی ابراهیم، التوحید، سال دوم، شماره ۶، ۱۴۰۴ ق، ص ۱۸-۳۲ (بخش اول)؛ شماره ۷، ص ۱۵-۲۶ (بخش دوم) (صحتی، ۱۳۷۴: ۱۵۶).

عاشوری تلوکی، نادعلی، «تحریف ناپذیری قرآن از دیدگاه علامه شعرانی»، ضمیمه تبیین، شماره ۲۳، ص ۵-۳۴.

عبدالسلام، عبدالوهاب، «امتناع تحریف القرآن الکریم»، متنار الاسلام، شماره ۱، ۱۴۰۸ ق، ص ۲۸ (صحتی، ۱۳۷۴: ۱۵۳).

عسگری، سیدمرتضی، «تحریف ناپذیری قرآن»، کیهان اندیشه، دوره پنجم، شماره ۲۸، ۱۳۶۸ ش، ص ۴۱-۴۷ (صحتی، ۱۳۷۴: ۱۵۳؛ مجله بینات: ۱۷۰/۲۱).

مغفرائیان، محسن، «دلایل تحفظ و صیانت قرآن کریم از تحریف»، روزنامه کیهان، ۱۳۷۰/۵/۱، ص ۶ (مجله بینات: ۱۶۹/۲۱).

۱۹۲

میراث جاویدان / پژوهشها

فاضل لنکرانی، محمد، «کیفیت جمع قرآن»، پیام قرآن، پیش شماره، ۱۳۷۲ ش، ص ۱۲-۲۲.

فاضل لنکرانی، محمد، «شبهه تحریف قرآن و پاسخی بر آن»، پیام قرآن، شماره ۳، ۱۳۷۲ ش، ص ۱۲ (مجله بینات: ۱۶۹/۲۱).

کبیر، عبدالوارث، «القول فی تحریف القرآن»، العربی، شماره ۴۰، ۱۹۶۲ م، ص ۱۴۰ [صحتی، ۱۳۷۴: ۱۵۶].

محمد تقی ابراهیم، «ادله نفی تحریف قرآن در تفسیر المیزان تألیف علامه طباطبائی»، التوحید، شماره ۳، ۱۴۰۴ ق، ص ۱۹ (مجله بینات: ۱۶۹/۲۱).

مرزبان راد، علی، «بحث و بررسی پیرامون عوامل مصونیت قرآن از تحریف از نظر قرآن، احادیث و دیدگاههای علمای شیعه»، درسهایی از مکتب اسلام، شماره ۳، ۱۳۷۳ ش، ص ۶۱ (مجله بینات: ۱۷۰/۲۱).

مرزبان راد، علی، «قرآن بی زوال»، بصائر، سال اول، شماره های ۴ و ۵، ۱۳۷۳ ش، ص ۶۶-۷۱ (مجله بینات: ۱۷۰/۲۱).

مرزبان راد، علی، «مصونیت قرآن از تحریف و خطا»، حضور، شماره ۳، ۱۳۷۳ ش، ص ۶۴.

مصباح یزدی، محمد تقی، «دلیل اعتقادی به عدم تحریف قرآن»، درسهایی از مکتب اسلام، شماره ۴، ۱۳۷۲ ش، ص ۱۳ (مجله بینات: ۱۷۰/۲۱).

معرفت، محمد هادی، «آراء الشیخ المفید حول تحریف القرآن و نزوله الدفعی»، تراثنا، شماره ۳۳.

معرفت، محمد هادی، «بحثی پیرامون تحریف قرآن»، رساله الثقلین، شماره ۴، ۱۴۱۴ ق، ص ۷۳ (مجله بینات: ۱۷۰/۲۱).

معرفت، محمد هادی، «بحثی درباره تحریف در قرآن، انجیل و تورات»، کیهان فرهنگی، شماره ۲، ۱۳۷۲ ش، ص ۱۲ (مجله بینات: ۱۷۰/۲۱).

معرفت، محمد هادی، «شبهه تحریف»، اندیشه حوزة، شماره ۵، ص ۱۲-۱۸.

معرفت، محمد هادی، «نفی تحریف القرآن»، رساله الثقلین، سال دوم، شماره ۵، ۱۴۱۴ ق، ص ۳۸-۵۵ (بخش ر: روایات شاذ لا مستمسک بها)؛ شماره ۶، ص ۷۳-۸۹.

(بخش دوم: نزاهة موقف الشيعة عن القول بتحريف القرآن).

ممتاز علی، «تحريف قرآن»، اصلاح، مجلد ۸۶، ۱۴۱۱ ق، ص ۹۷-۱۴۲ (صحتی،

۱۳۷۴: ۱۵۴).

منفرد، افسانه، «دیدگاه دانشمندان شیعه و شیخ صدوق درباره عدم تحریف»،

تحقیقات اسلامی، شماره ۱، ۱۳۷۳ ش، ص ۴۳ (مجله بینات: ۱۶۹/۲۱).

مؤسسه الفکر الاسلامی، «امتیاع القرآن عن التحریف (لقباء مع السيد مرتضى

عسگری)»، النوحه، شماره ۱۸۰، ص ۳۹.

مهدوی دامغانی، محمود، «انتقاد از تحقیقات خاورشناسان در زمینه تفاسیر شیعه

و تحریف قرآن از دیدگاه شیعه»، درسهایی از مکتب اسلام، شماره ۸، ۱۳۵۴ ش،

ص ۳۵ (مجله بینات: ۱۷۰/۲۱).

میرمحمدی، سید ابوالفضل، «من جمع القرآن؟»، الهادی، سال پنجم، شماره ۶،

ص ۴۸-۳۹.

میرمحمدی، سید ابوالفضل، «بررسی چند اصطلاح علوم قرآنی»، مقالات و

بررسیها، شماره‌های ۵۳ و ۵۴، ص ۱-۱۶.

میلانی، سید علی، «التحقیق فی نفی التحریف»، تراثنا، سال دوم، شماره ۱، ۱۴۰۷

ق، ص ۱۵-۱۲۵ (بخش اول: کلمات اعلام الشيعة فی نفی التحریف)؛ شماره ۳،

ص ۲۳۲-۲۶۵ (بخش دوم: احادیث التحریف فی کتب الشيعة)؛ شماره ۴، ص ۸۷-۱۱۶

(بخش سوم: تحقیق حول رأی الكلینی)؛ سال سوم، شماره ۱، ۱۴۰۸ ق، ص ۷۸-۱۰۱

(بخش چهارم: أهل السنة و التحریف)؛ شماره ۲، ص ۷۴-۱۰۶ (بخش پنجم: احادیث

کیفیه جمع القرآن و الشبهات الناشئة عنها خوله)؛ شماره ۳، ص ۴۳-۶۸ (بخش ششم:

رد احادیث الغطاء فی القرآن) (صحتی، ۱۳۷۴: ۱۵۴)؛ شماره ۴، ص ۱۵۲-۱۱۳ (بخش

هفتم: نقد و تمحیص فی احادیث جمع القرآن)؛ سال چهارم، شماره ۱، ۱۴۰۹ ق،

ص ۱۰۵-۱۴۹ (بخش هشتم: مشهوران لا أصل لهما) (صحتی، ۱۳۷۴: ۱۵۵).

میلانی، علی، «نقد و بررسی دیدگاههای پیرامون تحریف قرآن از جهت وجود

لحن و خطا در قرآن»، تراثنا، شماره ۱، ۱۴۰۸ ق، ص ۱۱ (مجله بینات: ۱۶۹/۲۱).

کتاب‌شناسی

۱. حجتی، محمدباقر، کشف الفهارس، تهران، سروش، ۱۳۷۰ ش.
۲. الحسن، عبدالله، مناظرات فی العقائد و الاحکام، چاپ دوم، دلیل ما، ۱۴۲۱ ق.
۳. صحتی سردرودی، محمد، کتاب‌شناسی افسانه‌تحریر، صحیفه مبین، شماره ۲، تابستان ۱۳۷۴ ش، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۴ ش.
۴. مجله بینات، شماره ۲۱.
۵. موسوی دارابی، سید علی، اسطوره‌تحریر، مشهد، امامت، ۱۳۸۱ ش.
۶. نجفی، هادی، موسوعة احادیث اهل البيت (علیهم السلام)، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۲۳ ق.
۷. نقوی، سید شهسوارحسین، امر وهوی، هندی، تألیفات شیعه در شبه قاره هند، دلیل ما، ۱۳۸۴ ش.
۸. نکونام، جعفر، چکیده پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری علوم قرآنی، تهران، رایزن، ۱۳۷۸ ش.